

narečij morali upoštevati zgodovinske podatke o poselitvi Istre in (naj)novejša dognanja terenskih dialektoloških raziskav, ob tem pa tudi dejstvo, da v obalnih krajih oz. mestih Istrani niso govorili slovenskega istrskega narečja.

Jezikovnogeografsko gradivo, predstavljeno v *Atlasu 2* (2020), odraža preteklo in sedanje narečje v slovenski Istri. Dosedanje strokovne in znanstvene raziskave so slovensko in italijansko istrsko narečje obravnavale ločeno, brez jasne določitve jezikovnih arealov; avtorica ju obravnava skupaj, temeljito in celostno. V delu prikazuje narečno stvarnost obalnih mest in krajev na stičišču treh jezikov (slovenskega, hrvaškega in italijanskega) in pri tem razlikuje med rabo narečne italijanščine in slovenščine, zato predlaga ustrežnejšo razmejitev istrskobeneških in istrskoslovenskih govorov v slovenski Istri ter s tem spremembo karte slovenskih narečij.

Zbiranje narečnega gradiva, njegova znanstvena obravnava in objavljanje so zlasti pomembni na jezikovno in narečno mešanih področjih, saj se tu narečja in jeziki spreminjajo hitreje ali celo tonejo v pozabo oz. izumirajo. Istrskobeneško narečje je z množičnim izseljevanjem avtohtonega romanskega mestnega prebivalstva po koncu druge svetovne vojne izgubilo kar 90 odstotkov svojih govorcev. Na njegovo rabo od takrat vplivajo knjižna italijanščina in knjižna slovenščina ter številnih jeziki priseljencev, ki so se naselili v slovenskih obmorskih krajih. Znano je, da so se z modernizacijo življenja spremenila tudi številna druga narečja; prav zato je danes morda nemogoče govoriti o »idealnih« narečnih govoricah in o nekem pristnemu narečju, saj skoraj v vsa narečja prodirajo neologizmi, ki opredeljujejo predmete in življenjske

navade, ki v preteklosti niso obstajali. Istrobeneščino ohranjajo večinoma starejši govorci, in sicer predvsem v pogovoru s sonarodnjaki in domačimi. Preberemo lahko: »*Per fortuna mia madre era vissuta fino a 94 anni e con lei ho potuto parlare in dialetto. Conosceva solamente l'isolano.*« ('Na srečo je moja mati živela do 94. leta in sem lahko z njo govorila v narečju. Govorila je le izolanščino.')

Istrskobeneški jezikovni atlas severozahodne Istre je prav zaradi področja raziskav zanimiv za slovensko, hrvaško in italijansko (romansko) jezikoslovje, predvsem za dialektologijo in leksikologijo ter za primerjalno jezikoslovje. Potencialni bralci monografije so tako jezikoslovci, romanisti, dialektologi in drugi strokovnjaki humanističnih ved, pa tudi laična javnost oz. vsi, ki jih zanima avtohtoni jezik obravnavanih obalnih mest in istrsko narečje nasploh. Zanimiva in dragocena bo predvsem za lokalne slovensko in italijansko govoreče ljubitelje in poznavalce ter/ali govorce jezika in narečij; vsi nestrpno čakajo tretji zvezek atlasa, ki bo izšel jeseni 2021.

Tjaša Jakop

*Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana,
tjasa.jakop@zrc-sazu.si*

Blanka BOŠNJAK, 2015: *Med sodobnostjo in tradicijo*. Maribor: Založba Pivec. 200 str.

Znanstvena monografija *Med sodobnostjo in tradicijo* je avtoričina druga knjiga, v kateri namenja pozornost

literarnim študijam kratkoproznih besedil. Monografija je nastala v okviru programske skupine P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*) na Filozofski fakulteti v Mariboru. Doktorica znanosti Blanka Bošnjak je izredna profesorica za slovensko književnost na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in članica pomembnih institucij. Njeni osrednji raziskovalni področji sta sodobna slovenska kratka proza in starejša slovenska književnost. Poleg raziskovalno-pedagoškega dela objavlja številne recenzije, kritike in je soavtorica osnovnošolskih beril in učbenikov *Svet iz besed* ter *Novi svet iz besed*. Avtorica sodeluje na vabljenih predavanjih, konferencah, simpozijih ter se aktivno vključuje v različne programske in projektne skupine. Izdala je še znanstveno monografijo *Premiki v sodobni slovenski kratki prozi* (2005) ter objavila izvirne znanstvene članke, npr. *Narativne strategije v pridigah Matije Vertovca* (Jezik in slovstvo, 2016); *Motivacija za branje s kratko prozo* (Jezik in slovstvo, 2020); *Trubarjev slovenski koledar v kontekstu prvih koledarjev in pratik* (ČZN, 2020) in samostojne znanstvene sestavke v monografijah, npr. *Leopold Volkmer in razvoj vzhodnoštajerske književnosti na prelomu 18. in 19. stoletja* (Zora, 2015).

Avtorica je znanstveno monografijo po predgovoru preudarno razdelila na dva obsežna dela, ki obsegata po pet poglavij. Vsako poglavje na koncu nadgradi s sklepnimi ugotovitvami za lažji razmislek in razumevanje. Prvi del z naslovom *Sodobnost* obravnava izbrana sodobna slovenska kratkoprozna dela z vidika različnih žanrskih značilnosti (avtobiografskost, potopisnost, fantastičnost, grozljivost),

literarnoslogovnih (minimalizem) in idejno-tematskih lastnosti (upovedovanje nasilja). V drugem delu – *Tradicija* B. Bošnjak nameni poudarek krajšim literarnim in polliterarnim diskurzivnim oblikam (pridigi, kratki prozi, feljtonu/podlistku in reportaži) avtorja starejšega obdobja Janeza Svetokriškega in drugih avtorjev in avtoric: Matije Murka, Prežihovega Voranca, Ivana Potrča in Mire Mihelič.

Prvi del znanstvene monografije z naslovom *Sodobnost* se prične s poglavjem *Avtobiografskost sodobne slovenske kratke proze*, ki predstavi teoretična izhodišča o avtobiografiji, in sicer zgodovinski pregled razvoja žanra avtobiografije, od izpovedi in memoara do današnjega pomena besede avtobiografija. Avtorica se naslanja na teoretike Philippa Lejeuna (poda jasno definicijo avtobiografije), Lindo Anderson (nadgradi Lejeunova spoznanja) in Jamesa Olneyja (predlaga delitev avtobiografije). V nadaljevanju se posveti avtobiografskosti v literarnih tekstih, pri čemer izpostavi pojav žanrskega sinkretizma in novih žanrskih konstrukcij, ki so kombinacije literarnih in neliterarnih žanrov, različnih oblik sodobne slovenske kratke proze, potopisa, eseja, spominov ter avtobiografije. Avtorica izbere besedila sodobne slovenske kratke proze zadnjih desetih let; analizirana besedila umesti med štiri kategorije literarne avtobiografskosti: spominska avtobiografskost, spominski kolaž, potopisna in fikcijska avtobiografskost. B. Bošnjak z analizo pokaže na povezovanje s sodobnim literarnim diskurzom, kakor tudi s sistemskim in funkcionalnim razvrščanjem literarnih del v produkcijski in recepcijski kontekst. V poglavju *Sodobna slovenska kratka potopisna pripoved* so predstavljene lastnosti potopisa in zgodovinski razvoj

te polliterarne zvrsti (od srednjeveških popotnih priročnikov, popotnih zapisov, potopisnega eseja do slogovno moderniziranega potopisa 20. stoletja), zatem pa je analiziran izbor kratkih potopisnih pripovednih besedil avtorjev Sonje Porle (*Barva sladke čokolade*, 1998), Ervina Hladnika - Milharčiča (*Pot na Orient*, 2009), Pavleta Raka (*Zlati ptič na kobrini glavi*, 2002) in Evalda Flisarja (*Zgodbe s poti*, 2000) s hibridnimi žanrskimi in formalnimi značilnostmi ter elementi fikcije. Izbrane potopisne pripovedi zadoščajo prvoosebni pripovedi, potopisni tematiki, formi kratke pripovedi in se lahko povezujejo v širše diskurzivne kontekste sodobne družbe; z vsebinskega vidika zajemajo zlasti uvid in sprejemanje Drugega, kapitalistični porast na račun revnih, množični turizem, potrošništvo, ekološka vprašanja in dobičkonosno izkoriščanje. Poglavlje *Fantastični elementi v sodobni slovenski kratki prozi* podaja teoretična izhodišča oz. definicije fantastičnosti. B. Bošnjak ugotavlja, da v zadnjih letih zanimanje za fantastiko narašča, kar povezuje s popularno kulturo in ambivalentnim odnosom do realnosti. Avtorica projicira posamezne elemente fantastičnosti na analizo naslednjih izbranih zbirk sodobne slovenske kratke proze: *Kosec koso brusi* (2010) Lada Kralja, predvsem zgodbe *Država in revolucija*, *Rien ne va plus*, *Pojedina pri Druškoviču*, kratka zgodba *Ljubezen je energija* iz zbirke *Fragma* (2003) Mojce Kumerdej ter zbirka *Popularne zgodbe* (2008) Vesne Lemaic – kratke zgodbe *Lovci na občutke*, *Bazen*, *Seveda te ljubim* ter *Tisočeststoti razgovor za službo*. Sledi žanrska opredelitev, pri čemer izstopata fantastičnost in grozljivost. Poglavlje z naslovom *Minimalizem med popularnim in peklenskim* vsebuje analizo zbirk sodobne slovenske kratke

proze Vesne Lemaic *Popularne zgodbe* (2008) in Dušana Čatra *Džehenem* (2010) z vidika minimalistične poetike in žanrskosti besedil. V analiziranih zgodbah so prisotni tema odtujenosti, intertekstualnost in težnja po različnih redukcijah na ravni zgodbe, dogajanja, literarnih oseb, jezika ter subjekta kot kazalniki minimalizma. Po primerjalni analizi zbirk kratkoprotnih del avtorica ugotavlja, da tipologija najsodobnejše slovenske kratke proze z razmahom minimalistične poetike dobiva nove razsežnosti ob razgrajevanju resničnosti in izgubi avktorialne pozicije avtorja. Minimalističnost podkrepi pojav žanrskosti, zlasti fantastičnost in grozljivost, različne redukcije ter identitete subjekta. V zadnjem poglavju prvega dela monografije *Tematizacija nasilja v izbrani sodobni slovenski kratki prozi* so uvodoma definirane pojavne oblike nasilja (fizično in psihološko nasilje). V sodobni slovenski kratki prozi so tematizirane najrazličnejše oblike nasilja, ki jih razdelimo na individualno in kolektivno nasilje. Individualno nasilje (fizično ali psihično nasilje ene ali več oseb nad drugo ali drugimi ter nasilje nad samim seboj, npr. samopoškodba in samomor) je prisotno v izbrani sodobni slovenski kratki prozi: Drago Jančar: *Pogled angela*, *Savana*, *Noč nasilja*, *Ultima creatura* (*Ultima creatura*, 1995), Andrej Blatnik: *Materin glas* (*Biografije brezimenih*, 1989), *Električna kitara*, *Ne*, *Popolni spomin*, *Površje* (*Zakon želje*, 2000), Milan Dekleva: *Reševalec ptic*, *Z bliskom v krempljih* (*Reševalec ptic*, 1999), Suzana Tratnik: *Kurje uši* (*Na svojem dvorišču*, 2003), Mojca Kumerdej: *Pod gladino*, *Maščevalec*, *Angel varuh*, *V roju kresnic*, *Ponovitev*, *Roka*, *Mernik sreče*, *Nekakšen sindrom* (*Fragma*, 2003), Lucija Stepančič: *Prasec pa tak* (*Prasec pa tak*, 2008).

Tematizacijo kolektivnega nasilja avtorica dokazuje na izbranih primerih sodobne slovenske kratke proze: Andrej Blatnik: *Tanka rdeča črta (Zakon želje*, 2000), Marjan Tomšič: *Ženska in pošast (Onstran*, 1980), Drago Jančar: *Smrt pri Mariji Snežni (Smrt pri Mariji Snežni*, 1985, *Ultima creatura*, 1995), *Aithiopika, ponovitev (Pogled angela*, 1992, *Ultima creatura*, 1995), *Incident na livadi in Ogenj (Ultima creatura*, 1995), Franjo Frančič: *Istra, gea, mea (Istra, gea, mea*, 1993), Mojca Kumerdej: *Moj najdražji (Fragma*, 2003). Na koncu poglavja avtorica sklene, da meje med individualnim in kolektivnim nasiljem ni mogoče jasno določiti. V sodobni kratki prozi od konca devetdesetih let prejšnjega stoletja do danes intimizem prevladuje, v tem času je prikazovanje individualnega nasilja v ospredju pred kolektivnim nasiljem, ki pa je izstopalo v kratki prozi osemdesetih in devetdesetih let.

Drugi del monografije se začne s poglavjem *Iz preteklosti v sedanost: baročna pridiga skozi optiko sodobne slovenske kratke proze*, ki se prične z uvodnimi izhodišči, z vprašanjem izbora literarnih del v starejši slovenski književnosti, na primeru pridig Janeza Svetokriškega v baročnem obdobju. Avtorica poudari, da so pri književnem izboru upoštevana naslednja načela: recepcijsko, literarnozgodovinsko in literarnoteoretično načelo ter merilo razvrstitve po nacionalni pomembnosti. Sledi motivno-tematska primerjava literarnih likov, primerjava pripovedovalca, pripovedne perspektive in dogajalnega časa izbranih pridig Janeza Svetokriškega z izbranimi deli sodobne slovenske kratke proze (*Potres v Ljubljani* Lele B. Njatin, *O čem govoriva*, *Vlažne stene*, *Še dobro*, *Ne*, *Popolni spomin*, *Uradna verzija* Andreja Blatnika, *Črnotaska in*

noč/innuendo, *Polomljeni prsti strasti/invencija* Igorja Bratoža, *Ogenj*, *Savana*, *Kastiljska slika*, *Noč nasilja* Draga Jančarja, *Kurje uši* Suzane Tratnik ter *Najin otrok* Vinka Möderndorferja). Raziskovalka ugotavlja aktualizacijo ali dekonstrukcijo motivno-tematskih struktur in določenih literarnih likov analiziranih pridig v sodobni slovenski kratki prozi. Poleg tega tovrstna interpretacija prikaže klasifikacijo pripovedovalca, pripovedne perspektive ter dogajalnega časa. Primerjalna analiza pokaže, da gre v sodobnosti predvsem za dekonstrukcijo stereotipov in ostalih pripovednih prvin (npr. kategorije časa) v kratki prozi. B. Bošnjak ponudi eno od možnosti obravnave starejših literarnih besedil slovenske književnosti. V poglavju *Murkove objave v Časopisu za zgodovino in narodopisje ter Ljubljanskem zvonu* avtorica uvodoma predstavi Matijo Murka kot literarnega zgodovinarja, etnologa in filologa, z avtobiografskim delom *Spomini* (1951), v katerem avtor natančno podaja zgodbo svojega življenja in delovanja doma in po svetu. Predstavljeni so trije diskurzivni sklopi, objavljeni v ČZN (Časopisu za zgodovino in narodopisje) in LZ (Ljubljanskem zvonu). Začne s spominsko-avtobiografskim diskurzom o njegovem bivanju na Ptuj – *Spomini na Ptuj* (ČZN 1933) s temeljnimi značilnostmi življenjske zgodbe, kronološkega pripovedovanja (od otroštva do poroke). V nadaljevanje umesti Murkova feljtonistična besedila, objavljena v LZ – *Misli s češke razstave* l. 1892 in *Dela po narodopisni razstavi češkoslovenski* iz l. 1896, o aktualnem dogajanju čeških razstav v Pragi ob koncu 19. stoletja, pomembnem za češko kulturo in folkloristiko. Kot zadnji sklop predstavi še potopisni diskurz Murkove objave *V provinciji na Ruskem; potni spomini*,

v osmih nadaljevanjih za LZ I. 1889, potopisni zapisi – črtice o njegovem desetmesečnem potovanju po Rusiji (z vlakom po Rusiji, s kočijami, parkom). Poglavlje prinaša ugotovitev, da lahko obravnavana Murkova besedila ob primerjavi teoretičnih dejstev uvrstimo med feljtonistična besedila. Poglavlje *Kratka potopisna besedila Prežihovega Voranca* umešča izbrani Vorančevi zbirki *Od Kotelj do Belih vod* (1945) in *Borba na tujih tleh* (1946) kot potopisni zbirki. Prva zbirka je vezana na domači in zamejski prostor, druga pa na tujino, v obeh je opisan pojav estetske funkcije in prisotnost fikcije. Sledi nazorna analiza omenjenih zbirk z vidika pokazateljev potopisne literature (subjektivna prisotnost avtorja v tekstu, reference na socialno in politično življenje z reprezentacijo časa in prostora). Avtorica ugotavlja, da analizirani teksti obeh zbirk vsebujejo značilnosti potopisa z vidika omenjenih indikatorjev in druge lastnosti, kot so različni narativni postopki in retorična narava podanih realnih dejstev (npr. s pomočjo opisov, vnašanja dramatičnosti, lirčnosti in humorja). Zaradi prisotnosti estetskih prvin kot znakov fikcije (npr. fiktivni dialogi in monologi, nereferenčnost oseb) se določena kratka potopisna besedila iz obeh zbirk približujejo pripovedni prozi. Poglavlje *Potrčeva medvojna in povojna kratka proza* prinaša življenjepisa Ivana Potrča in avtobiografskost njegove kratke proze: *Nesmilečno življenje* (1965), *Onkraj zarje* (1966), *Imel sem ljubi dve* (1976), *Ko smo se ženili* (1983), *Koraki* (1983), *Prepovedano življenje* (2012). Izpostavlja njegov najodmevnejši roman *Na kmetih* (1954) in po njem posnet film *Rdeče klasje* (1970) ter dramatiko (*Drame o Kreflih*). V delih se kaže tematskost nasilja v medvojni in povojni kratki prozi (prikazovanje

osebnega fizičnega in psihičnega nasilja) vaškega okolja. V poglavju je predstavljena še Potrčeva intimistična pripovedna paradigma, kjer se Potrč oddalji od povojne politične tematike in se usmeri k intimističnemu razpoloženju, erotiki ter problematiki usode žensk. Ivan Potrč motivno-tematsko jemlje iz haloške, slovenskogoriške in podravske pokrajine ter ob prikazovanju življenja tamkajšnjih ljudi avtentično opisuje kmečko okolje in socialne razmere, pogosto z avtobiografsko noto. V zadnjem poglavju drugega dela monografije *Odzivi na pripovedno delo Mire Mihelič* avtorica najprej predstavi delovanje in literarno delo svobodne pisateljice in prevajalke, predsednice Društva slovenskih pisateljev (1963–66) in Slovenskega centra PEN (1966–75) ter Prešernove nagradjenke, od njenih prvih feljtonističnih objav. Nadaljnje ustvarjanje zajema romana *Obraz v zrcalu* (1941) in *Tiha voda* (1942) ter dramatiko. Njen bogat pripovedni opus se je razmahnil v poznih petdesetih letih z deli: *April, Hiša večera* (1959), *Otok in struga* (1963), *Mavrica nad mestom* (1964), *Igra v vetru* (1967), *Stolpnica osamelih žensk* (1969), *Ogenj in pepel* (1971), *Plamen in dim* (1973). Poglavlje podaja pregled literarnozgodovinskih razprav in literarnokritičnih ocen, objavljenih v monografijah, zbornikih, kot znanstvene razprave v strokovni in znanstveni periodiki, pri čemer je treba poudariti, da je bila pregledana in analizirana recepcija avtoričinega obsežnega pripovednega dela. V izbor in interpretacijo s področja kratke proze so zajeta naslednja besedila: novele iz zbirke *Mala čarovnica. Novele in črtice* (1986) in novela *Slovo od Glorie (Naša sodobnost, 1957)*.

Monografija *Med sodobnostjo in tradicijo* prinaša številna nova spoznanja

predvsem z vidika žanrskega razvrščanja sodobne slovenske kratke proze, ki se navezuje na pretekla tradicionalna formalna določila. Avtorica v monografiji obravnava povsem aktualno tematiko, saj se osredotoča na nove možnosti povezovanja preteklih in sodobnih kratkoproznih besedil. Monografija je pregledno in zanimivo delo, saj so v vsakem poglavju nazorno predstavljena domača in tuja teoretična izhodišča, projicirana na izbrana besedila sodobnih in tradicionalnih avtorjev ter avtoric, zato je dobrodošlo gradivo za literarne strokovnjake, študente in bralce, ki jih zanima slovenska kratka proza.

Tina Kraner,

kraner.tina@gmail.com

Znanstvena in strokovna konferenca *Razvoj in raba učnih e-okolij za slovenščino ter okrogla miza Novi izzivi pri jezikovnem pouku slovenščine*

21. in 22. aprila 2021 sta v virtualnem okolju MS Teams potekali zaključni aktivnosti štiriletnega projekta *Slovenščina na dlani* (2017–2021) – znanstvena in strokovna konferenca *Razvoj in raba učnih e-okolij za slovenščino* ter okrogla miza *Novi izzivi pri jezikovnem pouku slovenščine*. V projektu, ki ga sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada, sodeluje 15 vzgojno-izobraževalnih zavodov iz vzhodne in zahodne kohezijske regije, izvaja ga Univerza v Mariboru ob sodelovanju Filozofske fakultete (FF), Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko (FERI)

ter Pedagoške fakultete (PEF), njegov glavni cilj pa je priprava interaktivnega učnega e-okolja za učenje slovenščine. Na konferenci in okrogli mizi je sodelovalo 34 strokovnjakinj in strokovnjakov s področja jezikoslovja, didaktike, jezikovnih tehnologij, računalništva in informatike ter učiteljic in učiteljev slovenščine, ki so pripravili 15 referatov in 7 tematik kot izhodišč za okroglo mizo. Oba dogodka sta bila zelo dobro obiskana: prvi dan je prisostvovalo 310, drugi dan pa 248 udeleženk in udeležencev.

Konferenco so otvorili državna sekretarka dr. Ignacija Fridl Jarc, predstavnica Ministrstva za kulturo, dr. Natalija Ulčnik, vodja projekta *Slovenščina na dlani*, dr. Darko Friš, dekan Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, dr. Milena Ivanuš Grmek, dekanica Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, dr. Vili Podgorelec, prodekan za raziskovalno dejavnost Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru, in dr. Zdravko Kačič, rektor Univerze v Mariboru. V uvodnih nagovorih je bilo poudarjeno, da je skrb za prisotnost slovenskega jezika v digitalnem okolju zelo pomembna, sploh v sodobnem času, ko je pogosto opaziti podleganje globalnim jezikom, predvsem angleščini. Prizadevanje, da bo slovenščina ostala privlačna in konkurenčna, je zato še kako potrebno, k temu pa v veliki meri prispevajo digitalizacija in prožne oblike učenja, ki so spričo pandemije dobile silne razsežnosti v učnem procesu, saj so popolnoma spremenile njegovo dinamiko.

Sledilo je plenarno predavanje Bronke Straus, državne sekretarke na Uradu za razvoj in kakovost izobraževanja Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, z naslovom *Jezik in jeziki v izobraževanju: izzivi in priložnosti*.